

BÁRÁNY ATTILA

Magyarország és a bretagne-i háború (1488–1493)

Magyarországnak Angliával és Franciaországgal való 15. század végi kapcsolatait kutatva tárult fel előttem a Habsburgok, a Valois-k és a Tudorok évtizedes vetélkedése Bretagne örökléséért. A hercegség megszerzése alapvetően befolyásolta a Miksa római király vezette Habsburg-Németalföldnek, a Valois-knak és a Tudorok által 1485-ben megkaparintott Angliának az európai palettán játszott szerepét. Magyarország ugyan nem vett részt a konfliktusban, de közvetett módon a Mátyás halálát követő dinasztia-váltás összefüggésben állott a breton földön harcoló felek pillanatnyi érdekeivel.

A nyugat-európai politikai porondot az 1460-as évektől alapvetően a York-háziak és a burgundi hercegek, illetve a Valois-k és a Lancaster-háziak szembenállása határozta meg. Bretagne hercege, II. Ferenc (1458–1488) a York-házi IV. Edward (1461–1483) és Merész Károly burgundi herceg mellé állott, így érezvén biztonságban magát XI. Lajos francia király (1461–1483) területszerző aspirációitól. Ferenc az 1470-es években franciaellenes angol-burgundi hadjáratokba is beszállt.¹ Időközben a burgundi örökség Károly 1477-es halálával a Habsburgok ölébe hullott, de a York-dinasztia továbbvitte a burgundi orientációt, és az új herceggel, Miksával kötött szövetséget.

A bretagne-i hercegnek egyetlen örököse maradt, Anna, és a Valois-politika azt tervezte, hogy az új uralkodó, VIII. Károly elveszi Annát, és ezzel a független hercegség, amely majdnem teljes autonómiát élvezett, teljesen a francia korona alá helyeztetik. VII. Tudor Henrik (1485–1509) Valois támogatással került a trónra, utóbb pedig többször megerősítette francia szövetségét.² Amikor 1487–1488-ban VIII. Károly lerohanta a hercegséget, Bretagne hovatarozásának a kérdésében Anglia közvetítőként kívánt fellépni, majd minél tovább semleges akart maradni, megőrizve hűségét az őt trónra juttató Valois-khoz, de közben Miksával sem akart rossz viszonyt kialakítani.³ 1487-ig a Habsburgok támogatták a York-párti trónkövetelőket, így Henrik természetesen szemben állt a Habsburgokkal.⁴

¹ Rymer, Thomas: *Foedera, conventiones, literae, et cujuscunq[ue] generis acta publica inter reges Angliae*. I–XX. London, 1704–1735. XI. 791. ill. XII. 95–97.

² 1486, 1488.: Currin, J. M.: *Persuasions to Peace: The Luxembourg-Marigny-Gaguin Embassy and the State of Anglo-French Relations, 1489-90*. *English Historical Review*, 113. évf. (1998) 882–904. 883.; Rymer, Thomas: *Foedera* i. m. XII. 281–282., 344–345., 347.

³ Griffiths, Ralph A.–Thomas, Roger S.: *Hogyan lett naggyá a Tudor-dinasztia?* Debrecen, 2007. 149.

⁴ Currin, J. M.: *English international relations 1485–1509: Continuities amidst Change*. In: Doran, Susan–Richardson, Glenn (eds.): *Tudor England and its Neighbours*. Basingstoke, 2005. 14.

Mindazonáltal hosszabb távon, a növekvő francia területszerző vállalkozásokat látva, pragmatikusan megmaradt a yorki platformon, és továbbra is a már jól bevált burgundi (-Habsburg) orientációt követte. VII. Henrik egyre inkább Miksához közeledett és meg kívánta újítani a yorkiak idején kötött megállapodásokat.⁵ Miksa is ráállt az angolokkal való szövetségre, annak ellenére, hogy a főherceg anyósa, Yorki Margit, Merész Károly özvegye továbbra is támaszt nyújtott a „Fehér Rózsának”.⁶ Miksa is tartott egy angol–francia szövetségtől, emlékezvén arra, hogy Henrik francia támogatással került a trónra. A főhercegnek viszont jól jött Anglia, mert angol segítséggel remélte visszaszerezni a francia kézbe került burgundi örökségét.⁷ 1487 őszén követeket menesztett Anglia királyához.⁸

Bretagne kérdésében a Valois-diplomácia is Angliát látta a mérleg nyelvének.⁹ A Tudoroknak az lett volna elfogadható, ha nem változik a status quo, és Bretagne független marad, amire támaszként is szerettek volna tekinteni, hiszen a Habsburgok nem olyan régen még yorki pártütőket pénzelték, akik még mindig harcra készen álltak Írországban és Németalföldön.¹⁰ Henrik viszont egyre inkább tartott a francia hegemoniától: ha a Valois-k kezére kerülnek a breton kikötők, a francia király – yorkista lázadókkal együtt – partra szállhat angol földön.¹¹ (Henrik már csak tudta, hiszen ő maga is így szerezte meg a trónt.) Annak a reményében lépett szövetségre a Habsburgokkal, hogy a német király támaszt tud nyújtani a Valois-kkal szemben.¹² Ennek az ára az volt, hogy a Bretagne-ban a franciák ellen hadba lépő Miksa mellett kötelezze el magát. 1488 júliusában a Bretagne-i herceg vereséget szenvedett a Valois-któl, és vazallusi esküt tett. Félő volt, hogy VIII. Károly elveszi az örökösnot, Bretagne-i Annát, és ezzel teljesen a korona alá helyezi a hercegséget. Ferenc herceg halála után egyetlen örököse kezére Miksa is pályázott. A hercegség francia bekebelezése Anglia kereskedelmi érdekeit is sértette volna.¹³ Henriknek más választása nem volt, Miksához kellett közelednie.¹⁴ Arra is elszánta magát, hogy fegyveresen lép fel.¹⁵ Két újabb szerződés-megerősítés után 1489 tavaszán megindultak az angol seregek Bretag-

⁵ 1487: The National Archives [továbbiakban: TNA] Exchequer [továbbiakban: E] Diplomatic Documents 30/591., 592., 1489: E 30/594., 595.

⁶ Weightman, Christine: Margaret of York, Duchess of Burgundy, 1446-1503. Gloucester, 1989. 150–152.

⁷ Lettres inédites de Maximilien ... sur les affaires des Pays-Bas. Ed. Prosper, Louis-Gachard, M. I–II. Bruxelles, 1851–1852. II. n. 89.

⁸ [Bernardi Andreae Tholosatis] De vita atque gestis Henrici Septimi. In: Memorials of King Henry VII. Ed. Gairdner, James. London, 1858. 57.; Letters and Papers illustrative of the Reigns of Richard III and Henry VII. Ed. Gairdner, James. I–II. London, 1861–1863. I. 52–53.

⁹ Chronique rimée de Guillaume Ledoyen, notaire a Laval au XVe siècle. ed. Eugène de Certian. *Bibliothèque de l'École des Chartes*, 13. évf. (1852) 361–393. 373.; Lockyer, Roger–Thrush, Andrew: Henry VII. Harlow, 1997. 76.

¹⁰ Materials relating to the reign of Henry VII. Ed. Campbell, William. I–II. London, 1873–1877. I. 145–152.

¹¹ Lockyer, Roger–Thrush, Andrew: Henry VII. i. m. 77.

¹² 1489: Rymer, Thomas: Foedera i. m. XII. 359–361., 397–400.

¹³ Alexander, M. C. V.: The first of the Tudors: a Study of Henry VII and his Reign. Totowa, N. J., 1980. 90–104.; Lockyer, Roger–Thrush, Andrew: Henry VII. i. m. 68., 82–84.; Chrimes, S. B.: Henry VII. London, 1972. 280–282.

¹⁴ 1487: Rymer, Thomas: Foedera i. m. XII. 320.; 1488: uo. XII. 338.

¹⁵ Currin, J. M.: Henry VII and the Treaty of Redon (1489): Plantagenet Ambitions and Early Tudor Foreign Policy. *History*, 81. évf. (1996) 343–358. 356.

ne-ba.¹⁶ A frankfurti birodalmi gyűlésen Miksa már az angolokkal szövetségben indított háborúhoz kért segítyt.¹⁷

A hadműveletek közepette azonban Miksa 1489 júliusában különbékét kötött a franciákkal.¹⁸ A Tudor uralkodónak most újfent újabb szövetségesek után kellett néznie, attól tartva, Miksa újra otthont ad a Yorkoknak.¹⁹ (Még 1487-ben is több ezres hadat bocsátott a pártütők rendelkezésére.) Henrik így ismét a franciák ügyének támogatását választotta,²⁰ és a német király ellen foglalt állást, tehát ugyanabban a politikai táborban találta magát, amelyben a magyar király is helyet foglalt. A Tudorok mindig is szerettek volna Merész Károly szövetségi rendszerére támaszkodni. Ebbe beleillett volna a Miksával szembenálló s a korábbi burgundi–nápolyi ligát is részben fenntartó Mátyás.

1488-ban Mátyás követet küldött Henrikhez, hogy gratuláljon királlyá koronázásához. Sajnos semmi további nem maradt fenn a küldetéssel kapcsolatban.²¹ Csak vélelmezhetjük, hogy üdvözölte a lázadók ellen aratott győzelmét. A Tudorok oldaláról viszonzásra talált a magyar nyitás. Egy bizonyos Robert de Champlayn Magyarországon járt, feltehetően 1487-ben.²² A török ellen harcolt, de nem zárható ki, hogy diplomáciai küldetést is teljesített. (Korábról is ismerjük, nem ez az első útja Magyarországra.²³) Ezzel egy időben, 1487 folyamán Filipec János, Várad püspöke franciaországi követsége során Anglia követével is tárgyalt.²⁴ Mátyás egy Anglia számára is csábító Habsburg-ellenes liga feje lehetett volna.

A római király azért is akart dűlőre jutni Franciaországgal szemben, mert egyre inkább előtérbe került nála a magyar örökség kérdése, mivel 1490 tavaszán már a betegség egyre komolyabb tünetei jelentkeztek a törvényes örökös híján lévő Mátyáson.²⁵ Ekkor már Ma-

¹⁶ Currin, J. M.: To play at peace. Henry VII, War Against France, and the Chieregato-Flores Mediation of 1490. *Albion*, 31. évf. (1999) 2/Summer: 207–237. 209. Szerződés: 1489. feb. 14.: Rymer, Thomas: Foedera i. m. XII. 359–361.; 397–400.

¹⁷ Deutsche Reichstagsakten. Mittlere Reihe. Deutsche Reichstagsakten unter Maximilian I. [1486–1505] Bd. 1–8. Bearb. Heinz Angermeier–Ernst Bock–Heinz Gollwitzer–Dietmar Heil–Reinhard Seyboth. Göttingen, 1989–2008. Bd. 4. Reichsversammlungen 1491–1493. Bearb. Seyboth, Reinhard. Göttingen, 2008. [továbbiakban: DRTA] III/1. n. 239.; E. Kovács Péter: Miksa magyarországi hadjárata. *Történelmi Szemle*, 37. évf. (1995) 35–49. 37.

¹⁸ Kubinyi András: Két sorsdöntő esztendő (1490–1491). *Történelmi Szemle*, 33. évf. (1991) 1–54. 14.

¹⁹ Chrimes, S. B.: Henry VII. i. m. 280.

²⁰ Rymer, Thomas: Foedera i. m. XII. 278.

²¹ „ad regem variis ex regionibus oratores destinati ... Pannonii”: Bernardi Andreae Tholosatis: Vita Henrici Septimi i. m. 47.

²² Erről részletesen ld. Bárány Attila: Angol keresztes a magyar végeken: Robert de Champlayn. In: Genius Loci – Laszlovszky 60. Eds. Mérai Dóra et al. Bp., 2018. 28–31.

²³ 1488. feb. 26.: Calendar of the Patent Rolls preserved in the PRO [1232–1509]. I–LII. Henry VII, 1485–1509. Eds. Maxwell Lyte, H. C. et al. I–II. London, 1914–1916. I. 188.

²⁴ Calendar to the English Affairs, existing in the Archives and Collections of Venice and in other Libraries of Northern Italy. Ed. Brown, Rawdon. I–III. 1202–1526. London, 1864–1869. [továbbiakban: CSP Venice] I. n. 522. Részletesen ld. Bárány Attila: King Matthias and the Western European Powers. In: Matthias Rex 1458–1490 – Hungary at the Dawn of the Renaissance. Szerk. Draskóczy István–Horváth Iván–Kiss Farkas Gábor–Marosi Ernő–Voigt Vilmos. Bp., 2013. [letöltve (2018.09.19.): http://renaissance.elte.hu/?page_id=452]

²⁵ Wiesflecker, Hermann: Kaiser Maximilian I. Das Reich, Österreich und Europa an der Wende zur Neuzeit. I–V. München, 1971–1986. I. 220–224.

²⁵ Currin, J. M., Persuasions i. m. 890.; Wiesflecker, Hermann: Kaiser Maximilian I. i. m. I. 220–224.

gyarország és az osztrák tartományok magyar megszállás alóli felmentése jelentettek számára politikai prioritást.²⁶

Miközben Miksa kihátrált a breton háborúból, tovább sötétedtek a felhők VII. Henrik felett: a franciák tervbe vették, hogy hadjáratot indítanak a yorkiak támogatására Írországba.²⁷ Felvetődött az is, hogy Miksa immár a francia oldalon áll hadba Bretagne ellen, ezért is kérte 1490 májusában Bretagne-i Anna újfent Henrik segítségét. 1490 januárjában VII. Henrik hadműveletekbe kezdett Bretagne-ban.²⁸ Ekkor ugyanis még bízott abban, hogy szövetségesei Miksa hátában biztosítják.²⁹ Miksa tartott is attól, hogy Bretagne immár – a Firenzével, Milánóval és Magyarországgal jó kapcsolatot ápoló – Anglia befolyása alá kerül, 1490 februárjában követet is küldött Angliába.³⁰ Ekkor még Mátyás életben volt. Miksa 1490 márciusában újfent visszakozott, és immár sokadszor a Valois-kkal szembe fordulva újra el akarta venni Bretagne-i Annát. Követséget is küldött, hogy *per procuram* megkössék a házasságot – igaz, ebből ezúttal nem lett semmi.

Valami történt azonban, amiért 1490. április elején úgy döntött, még egyszer kihátrál a breton házasságból és felrúgja az angol szövetséget. Ez Mátyás halálának a híre lehetett. Innentől kezdve Miksát végérvényesen a magyar trónöröklés foglalkoztatta. A főherceg 1490 áprilisában távozott is a nyugati hadszínterről. Ezzel az angolok összes belé vetett reménye semmivé lett. A franciák pedig erőre kaptak: a Tudor akció kudarcot vallott.

Innentől kezdve Miksa személye által összekötött bretagne-i és a magyarországi hadszíntér kölcsönösen hatással volt egymásra. (Miksa magyarországi hadjáratával teljesen tisztában voltak Angliában és Franciaországban is, nem véletlenül keletkezett egy „Journal de voyage du roy Maximilien en Hongrie”³¹) Előljáróban álljon itt néhány példa. II. Ulászló azon lépésére is nagyban hatással volt a birodalmi és francia konfliktus, hogy Magyarországra indulása előtt éppen a francia királlyal kezdett szövetségi tárgyalásokba, és július 14-én meg is kötöttek egy egyezményt.³² Még az 1491-es pozsonyi béke megkötése után is hivatkoztak Magyarországon a béke ellenzői arra, hogy Miksa Franciaországba vonul, és így van lehetőség visszakövetelni Ausztriát.³³ Miksának, ha Magyarországon „keresni”

²⁶ Lockyer, Roger–Thrush, Andrew: Henry VII. i. m. 79.

²⁷ Seward, Desmond: *The Last White Rose: The Secret Wars of the Tudors*. London, 2011. 53., 58.

²⁸ Currin, J. M.: *The King's Army into the Partes of Bretaigne*: Henry VII and the Breton Wars, 1489–1491. *War in History*, 7. évf. (2000) 4/Nov: 379–412. 383.; 390–391.

²⁹ Giry-Deloison, Charles: *Henry VII et la Bretagne: aspects politiques et diplomatiques*. In: Kerhervé, Jean (ed.): *1491 La Bretagne, terre d'Europe*. Brest, 1992. 227–239. 236.; Currin, J. M.: *To play i. m. 230.*; Lockyer, Roger–Thrush, Andrew: *Henry VII. i. m. 81.*

³⁰ Currin, J. M.: „To Traffic with War”? Henry VII and the French Campaign of 1492. In: Grummitt, David (ed.): *The English Experience in France, c.1450–1558: War, Diplomacy and Cultural Exchange*. Aldershot, 2002. 106–31. 115.; *TNA Exchequer of Receipt: Warrants for Issues E 404/81/1.*; *Jornalia Rolls, Tellers' Rolls, Certificate Books E 405/78 rot. 42.*; Arthurson, Ian: *The Perkin Warbeck Conspiracy, 1491–1499*. Stroud, 1994. 79.

³¹ Beiträge zur Geschichte Ungarns unter der Regierung der Könige Wladislaus II. und Ludwig II. 1490–1526. Mitgetheilt von Friedrich Firnhaber. Wien, 1849. n. XLVII.

³² Documents concernant l'Histoire de la Hongrie conservés aux Archives Nationales. Paris, 1956. n. 943. 1–2.

³³ Magyar diplomáciai emlékek Mátyás király korából, 1458–90. Szerk. Nagy Iván–Nyáry Albert. I–IV. Bp., 1875–78. IV. n. 180.; Neumann Tibor: *Békekötés Pozsonyban – Országgyűlés Budán. A Jagelló–Habsburg kapcsolatok egy fejezete 1490–1492. II. Századok*, 145. évf. (2011) 293–347. 301.

akart valamit, biztosítania kellett a hátát Nyugaton. Franciaország tudta vállalni, hogy nem tüzeli fel ellene a flamand rendeket, és nem támad rá a vitatott burgundi területekre, míg ő Magyarország koronájára tör.³⁴ Ezért a főherceg nem is kardoskodott olyan hevesen Bretagne függetlenségéért, s így a Valois-k háborítatlanul törhettek előre a hercegségben. Félő volt, hogy az egyre szorosabb francia blokád alatt Bretagne kapitulál.

Mire az angolok feleszméltek, a főherceg „messze jár[t] és Magyarország ügyei” foglalkoztatták.³⁵ Már április 19-én Innsbruckból adta ki a magyar rendeknek szóló felhívását: az ország a császárt és leszármazottait illeti.³⁶ Csapatai már májusban betörték Vasvárig.³⁷ Június 7-én követei tolmácsolták követeléseit a Rákos-mezőn. Augusztusban be is vette Bécsset és megszállta Mátyás alsó-ausztriai hódításainak egy részét,³⁸ majd novemberben elfoglalta Székesfehérvárat.³⁹ Innentől kezdve azonban – hiszen Ulászlót megkoronázták – pathelyzet alakult ki. Miksa távollétében Nyugaton is kedvezőtlenül alakultak ügyei. Már augusztusban a visszatérést fontolgatta,⁴⁰ novemberre a pénze is elfogyott, az ellátást is csak rablással lehetett megoldani.⁴¹ Jóllehet a Dunántúlon és Szlavóniában megvetette a lábát, kénytelen volt kivonulni az országból.⁴²

Úgy tűnt, hogy Mátyás halálával Miksa – a francia diplomácia számára kedvezően – kiiktatódott a bretagne-i konfliktusból. A magyar uralkodó halála VII. Henriket is politikája újragondolására készítette, hiszen Corvinus letűntével nehéz volt Miksa hátában egy újabb partnert találnia. Más választása nemigen maradt. Már 1490 áprilisában kész lett volna „visszafogadni” a római királyt.⁴³ Miksa fejében is megfordulhatott, hogy Anglia esetleg akár békét is köthet gyorsan a franciákkal, lehetővé téve, hogy a Valois-k fegyverrel foglaljanak el Habsburg–burgundi területeket. Ősszel azonban – amikor kétségtelenné vált, a római király nem tudja rohammal elfoglalni Magyarországot – úgy tűnt, van esélye, hogy Miksa Angliával újra jó viszonyra lép. Mi több, a franciákkal kötött frankfurti megállapo-

³⁴ Wiesflecker, Hermann: Kaiser Maximilian I. i. m. I. 278–308.

³⁵ 1490. aug. 25.: CSP Venice, I. n. 592.

³⁶ Firnhaber, Friedrich: Beiträge i. m. n. II.; Kubinyi András: Két sorsdöntő i. m. 16.; E. Kovács Péter: Miksa i. m. 36.

³⁷ Firnhaber, Friedrich: Beiträge i. m. n. IV.

³⁸ E. Kovács Péter: Miksa i. m. 41.

³⁹ Firnhaber, Friedrich: Beiträge i. m. n. XXXII.; Székely György: A rendek válaszüton. A dinasztia-váltás harcai 1490–92-ben. In: Uő: Népek, rendek, dinasztiak. Tanulmányok Közép- és Kelet-Európa hadtörténetéből. Bp., 2010. 102–132. 124.

⁴⁰ Busch, Wilhelm: England unter den Tudors. I. König Heinrich VII. Stuttgart, 1892. 60.; Prosper, Louis–Gachard, M.: Lettres inédites i. m. II. n. 101.

⁴¹ Neumann Tibor: A kassai hadjárat: II. Ulászló zsoldos serege és a lengyelek elleni harc (1490–1491). In: Elfeledett háborúk: Középkori csaták és várostromok. Szerk.: Pósnán László–Veszprémy László. Bp., 2016. 363–397.

⁴² Neumann Tibor: Békekötés Pozsonyban – Országgyűlés Budán. A Jagelló–Habsburg kapcsolatok egy fejezete 1490–1492. I. Századok, 44. évf. (2010) 335–372.; Kubinyi András: Két sorsdöntő i. m. 31–32.; E. Kovács Péter: Miksa i. m. 42–44.

⁴³ TNA Exchequer Treasury of Receipt, Miscellaneous Books E 36/124. p. 63.; E 405/77. m. 1.; Rymer, Thomas: Foedera i. m. XII: 392–94.; Molinet, Jean: Chroniques. Ed. J. A. Buchon. I–IV. Paris, 1828. IV. 95–122.

dásból is már kezdett kihátrálni, mivel szerinte a franciák csalárd módon elárulták.⁴⁴ A főherceg egyébként már májusban puhatolózó követséget küldött Londonba.⁴⁵ Sőt, egy híradás szerint júniusban azt óhajtotta volna leginkább, hogy teljes szívvel fordulhasson újra Franciaország ellen.⁴⁶ Augusztus elején a velencei követ már tudott egy új, titkos megállapodásról Miksa és Henrik között.⁴⁷ 1490 szeptemberében Henriknek sikerült Miksát „visszacsbítania” a saját oldalára, sőt, Miksa *per procuram* feleségül vette Bretagne-i Anát.⁴⁸ 1490 végén a római király követeinek Ulászlóval való magyaróvári tárgyalásai⁴⁹ azzal a reménnyel tölthették el az angol királyt, hogy Miksa békét köt Magyarországgal, és teljes erejével Bretagne felé fordul. A tárgyalások azonban holtpontra jutottak, Miksa nem volt hajlandó mérsékelni a követeléseit, így legfeljebb egy fegyverszünetben egyeztek meg. A francia király így ki tudta használni a Miksára váró angolok gyámoltalanságát és a római király tehetetlenségét. Miksa későn érkezett, 1491 elején VIII. Károly elfoglalta Bretagne kulcsait. A bretagne-i hadszíntér viszont mégiscsak elvonta a királyt Magyarországról, s a magyar helyőrségei részben emiatt maradtak fizetetlenek, ami így szerepet játszott abban, hogy Ulászló kassai hadjáratát megindíthassa. Míg a főherceg Bretagne-ra figyelt, hadai 1491 első felében több várat, köztük Székesfehérvárat is elveszítettek.

1491-ben a nürnbergi Reichstagon Miksa újra pénzt akart szerezni egy bretagne-i hadjáratra,⁵⁰ ugyanakkor nem akarta feladni Magyarországot sem. Fehérvár elestét hallva júliusban visszahívta a Bretagne-ba és Burgundiába küldött csapatai egy részét.⁵¹ Ugyan július 28-án a birodalmi gyűlés egy 8600 fős sereget megszavazott Franciaország ellen, az valójában nem állt fel.⁵² A gyűlés felhívta Miksát, hogy ne bonyolódjon kétfrontos háborúba, és Ulászlóval kössön békét.⁵³ Miksa szorongatott helyzete – a bretagne-i háború – miatt lett kénytelen felülvizsgálni álláspontját a magyar koronát illetően. A célja már az volt, hogy békét kötve biztosítékot kapjon a magyar trón örökléséről.⁵⁴ Ulászló is a maga számára kedvező megállapodást igyekezett kicsikarni, ezért – kiegyezvén Mátyás cseh zsoldosaival és újabbakat toborozván⁵⁵ – tervbe vett egy Ausztria elleni hadjáratot Miksa távollétében. Jól időzített, ismervén a bretagne-i nehézségeket. VIII. Károly 1491 elején akkor indult Rennes ellen, amikor Ulászló fontolgatta a hadjáratot. Miksának figyelnie kellett Ausztriára is, és így az angolok hiába könyörögtek neki, hogy lépjen fel Bretagne-ban. 1491 júliusában

⁴⁴ CSP Venice, I. n. 574., 575.; Rennes-ben a Habsburg követek augusztusban már tiltakoztak „*contra falsas Francorum litteras pro defensione honoris Romanorum regis*”: *Négociations diplomatiques entre la France et l’Autriche*, publiées par Ghislain Le Glay, A. J. I–II. Paris, 1845. I. n. 1.

⁴⁵ TNA E 30/601.; Rymer, Thomas: *Foedera* i. m. XII. 393.; 397–400.

⁴⁶ *Calendar of State Papers and Manuscripts in the Archives and Collections of Milan 1385–1618*. I. Ed. A. B. Hinds. London, 1912. [továbbiakban: CSP Milan] I. n. 439.

⁴⁷ CSP Venice, I. n. 590.

⁴⁸ Kubinyi András: *Két sorsdöntő* i. m. 15.

⁴⁹ Neumann Tibor: *A kassai* i. m. 379–80.; Uő: *Jagelló–Habsburg* i. m. I. 340.

⁵⁰ Firnhaber, Friedrich: *Beiträge* i. m. n. LXIV.

⁵¹ Neumann Tibor: *Jagelló–Habsburg* i. m. I. 361.; Solymosi László: *Köszeg 1490. évi feladása. Vasi Szemle*, 37. évf. (1983) 94–101. 96.

⁵² E. Kovács Péter: *Miksa* i. m. 48.; Kubinyi András: *Két sorsdöntő* i. m. 37.

⁵³ Wolff, Susanne: *Die Doppelregierung Kaiser Friedrichs III. und König Maximilians (1486–1493)*. Köln, 2005. 264.

⁵⁴ Neumann Tibor: *Jagelló–Habsburg* i. m. I. 342.

⁵⁵ Kubinyi András: *Két sorsdöntő* i. m. 35.; Neumann Tibor: *A kassai* i. m. 366–367.

Ulászló Alsó-Ausztriába küldte zsoldosait – s ha Ausztriát fenyegetik, a római király nem fog a franciák ellen harcolni. Mi több, az is nehezítette Miksa helyzetét, hogy Ausztriában még egy sor vár volt magyar kézen. A magyar erők Felső-Ausztriába is betörték.⁵⁶ A főherceg kénytelen volt erre a hadszíntérre figyelni: Ulmban sereget szereltetett fel, s felröppent az a hír is, hogy ide készül Nürnbergből.⁵⁷ A Tudorok hiába unszolták, nem tért vissza nyugatra, a francia király pedig bármit megtehetett Bretagne-ban. Rennes elesett, s a hoppon maradt Bretagne-i Annát VIII. Károly vezette oltárhoz.

Válaszul Henrik és Miksa kijelentette, hogy fegyverrel vesznek elégtételt.⁵⁸ 1492 tavaszán a király találkozóra hívta a fejedelmeket, birodalmi gyűlést hívott össze Koblenzbe, segélyt kérve a rendektől az „áruló francia király” megbüntetésére.⁵⁹ Az év során sorban gyűltek Miksa zászlaja alá a fejedelmek. A király azonban Tudor Henrik nélkül nem indult volna meg, és az angol hadműveletek megkezdésére várt. Miksa ígéretet tett Henriknek, hogy 10–12 ezres sereggel támogatja az angol hadműveleteket.⁶⁰ VIII. Károly is azt várta, Miksa Champagne és Burgundia felől is támadni fog.⁶¹ Valóban, Miksa úgy utasította a birodalmi hadakat, hogy Hainault és Luxemburg határán fejlődjenek fel.⁶² VII. Henriknek minél szélesebb körű támogatásra volt szüksége Franciaország ellenében, ugyanis VIII. Károly 1492 márciusában befogadta udvarába, s elismerte angol trónkövetelőként a Yorkok utolsó reményét, Perkin Warbecket, sőt francia pénzen szervezte az ellenállást Párizsban John Taylor yorkista lázadó.⁶³

Jost von Silenennek, Sion, utóbb Grenoble püspökének VIII. Károlyhoz írott levele szerint Magyarország királya 1492. június és július folyamán pénzt küldött Miksa strasbourg-i táborába.⁶⁴ Kérdés, hogyan kerülhetett II. Ulászló olyan helyzetbe, hogy már 1492-ben Miksát támogassa, ráadásul pénzzel?

Az 1491-es Habsburg–Jagelló béketárgyalások fényében elképzelhető, hogy Ulászló úgy kívánta megerősíteni Habsburg-kapcsolatát, hogy Miksa harcait támogatta. De egy

⁵⁶ Neumann Tibor: Jagelló–Habsburg i. m. I. 351., 353–54.

⁵⁷ A Magyar tud. akadémia Történelmi bizottságának oklevél-másolatai, ismerteti Óváry Lipót. 1. füz. Bp., 1890. I. n. 663.

⁵⁸ TNA E 30/599., 30/605/1., 30/608.; DRTA Mittlere Reihe IV/1. 93., ill. n. 696.; Wolff, Susanne: Doppelregierung i. m. 272–73.

⁵⁹ DRTA Mittlere Reihe IV/1. 94–95. n. 697.; Wiesflecker, Hermann: Kaiser Maximilian I. i. m. I. 334–335.; Wolff, Susanne: Doppelregierung i. m. 274–276.

⁶⁰ Gairdner, James: Henry the Seventh. New York, 1889. 85.

⁶¹ Currin, J. M.: Traffic i. m. 120–21.

⁶² DRTA Mittlere Reihe IV/1. n. 722.

⁶³ Goodman, Anthony: The Wars of the Roses. Military Activity and English Society, 1452–97. London, 1981. 109.

⁶⁴ „Le roy Romain fait son assemblée de l’Empire d’autrepart et la grant ligne des Allemens luy baillent ung grant nombre de gens, le roy de Boheme, aussi le roy de Hongrie luy fournissent argent.” Lettre d’evêque de Sion au Roy Charles VIII a qui il mande des nouvelles des conspirations d’Allemagne contre luy. In: Recueil de lettres, pour la plupart originales, et autres pièces, relatives à l’histoire de France, principalement sous les règnes de Charles IX, Henri III, Henri IV et Louis XIII. (1477–1657). Bibliothèque national de France MS Français 15541. Harlay 311. f. 159.; Egy másik dokumentum is szól erről, uitt: Nouvelles d’Allemagne. f. 140. [letöltve (2018.09.19.): <http://archivesetmanuscrits.bnf.fr/ead.html?id=FRBNFEAD000045942>] (Györkös Attila segítségét köszönöm.)

ilyen hosszú távra szóló hadjárat, egy több ezer kilométerről, Magyarországról és Csehországból a francia–birodalmi határra induló sereg nem kevés energiájába kerülhetett a királynak, nem beszélve arról, hogy Mátyás halála után nem lehetett bővében az anyagiaknak sem. 1492 elején még úgy fogalmazott a magyar király, hogy „az ország ellenségeit, elsősorban Miksa római királyt leküzdötte”, de a béke ellenére nem kevés feszültség terhelte kapcsolatukat.⁶⁵ Igaz, az 1492-es országgyűlésen már „elsősorban a Frigyes császárral és Miksa királlyal kötendő szerződésről tárgyaltak”.⁶⁶ A hadjárat ez utóbbinak ellenére is igencsak meglepő, akármekkora erőkről, még ha jelképes pénzbeli támogatásról is volt szó. Ráadásul Ulászló 1492 elején épphogy megszabadult az országra törő János Albert lengyel hercegtől, mi több, több török akcióra is sor került. Nándorfehérvár, Jajca és Szabács várát támadták, majd Szőrényt érte portya.⁶⁷ Óvatosan úgy fogalmaznánk, Ulászló 1492-ben csatlakozott, legalábbis *elvieken*, egy Tudor–Habsburg koalícióhoz. A pozsonyi békekötés azonban valóban hatással volt az angol–francia viszonyokra: a római király felszabadult a magyarországi háború nyúge alól, és már minden erejét a nyugati hadszíntérre fordíthatta.

Ugy tűnt, valóban szükség van a birodalmi felvonulásra, mert Miksa mindenképpen háborúzni akart. VIII. Károly 1492 augusztusában és szeptemberében megerősítette a keleti határok védelmét.⁶⁸ Számított arra, hogy a Birodalom felől, Champagne-ra vagy Burgundiára támadnak „a németek és szövetségeseik”.⁶⁹ Ugyan a források nem nevesítik a cseh és a magyar királyt, figyelemre méltó, hogy a Valois uralkodó több oldalról várt támadást, több birodalmi seregre számított. A háborús felvonulásban a források nevesítették a bajor herceget, a brandenburgi örgrófot, de úgy fogalmaztak „részt vesznek mások is”. Miksa immár a határhoz közel, Metzbe hívta össze a fejedelmeket egy majdhogynem fegyveres gyűlésre augusztus 3-ra, hogy onnan induljon tovább támadásra. Egy másik levelünk is arra mutat rá, más fejedelmek csapatai is a felvonult birodalmi felkelésben lehetnek, „a németek nagyjai sok embert adnak” Miksának.⁷⁰ E kontextusban nem elképzelhetetlen, hogy *elvieken* a cseh koronát viselő fejedelemre – vagy annak politikai támogatására – is számítottak.

Miksa már ott tartott, hogy akár az angolok partraszállása nélkül is megkezdí a hadműveleteket.⁷¹ Még több fejedelem érkezett meg,⁷² szeptemberben a római király erői közvetlenül a burgundi határon sorakoztak fel. Albert szász herceg már összeütközésbe is keveredett a franciákkal.⁷³ Nem messze, Koblenzben gyűlt össze a birodalmi gyűlés, hogy áldását adja a hadi segílyre.⁷⁴ A Reichstag és fejedelmek követet küldtek az angol királyhoz, s

⁶⁵ 1492. 02. 02.: DL 39 325.

⁶⁶ 1492. 04. 03.: DL 37 673.

⁶⁷ Kubinyi András: Két sorsdöntő i. m. 39.

⁶⁸ Lettres de Charles VIII, roi de France. Éd. Pélicier, P. I–IV. Paris, 1898. III. 294.

⁶⁹ „Alemans que autres leurs complices, ou plus grant nombre de gens de guerre qu’ilz ont peu finer, se sont approchez sur les ... costé de Picardie, Bourgogne, Champaigne ... tous prestz à marcher sur nous et destruire nostre peuple.”: Pélicier, P.: Lettres de Charles VIII i. m. III. 292.

⁷⁰ „roy d’Angleterre s’est allyé avec le roy des Romains et autres ses adherans pour grever noz bon villes, pais et subgetcz, et invahir nostredict royaume en plusieurs et divers lieux”. Pélicier, P.: Lettres de Charles VIII i. m. III. 248.; Hasonló tartalmú, 1492. máj. 9. uo. 265.

⁷¹ 1492. máj. 10.: DRTA Mittlere Reihe IV/1. n. 715.

⁷² DRTA Mittlere Reihe IV/1. 102., n. 763., 824., 827.

⁷³ CSP Milan, I. n. 463.; DRTA Mittlere Reihe IV/1. n. 962–963.

⁷⁴ Wiesflecker, Hermann: Kaiser Maximilian I. i. m. I. 76.

további tárgyalásokra hívták képviselőit a decemberi frankfurti gyűlésre.⁷⁵ VII. Henriknek is szüksége volt birodalmi támaszra. 1492 februárjában írt a választóknak, hogy támogassák Miksát a franciákkal szemben.⁷⁶ Ősszel követet is küldött a rendekhez.⁷⁷ A követ, Franciscus de Puys a „szövetséges királyokat és fejedelmeket” is csatlakozásra szólította fel.⁷⁸ A Reichstag válaszolt Henrik indítványára, majd megszavazott egy 94 000 forint Reichshilfe-t, amiből 16 ezret be is szedtek, s a római király magával vitte 1492 októberében, összhangban az angolok Boulogne elleni támadásával.⁷⁹ Míg azonban az angolokat kimerítette Boulogne ostroma, a római király csak novemberben nyomult be Burgundiába. Mire a németek segédkezhetek volna, Henrik kénytelen volt békét kötni a franciákkal Étapes-ban. Néhány hét elteltével Miksa is felhagyott minden hadi akcióval.⁸⁰

Miért merülhetett fel Sion püspöke levelében Ulászló támogatása? Nehezen hihetjük, hogy Ulászló tényleges segítségnyújtásban segédkezett volna. (Igaz, az sem szomorította volna el, ha Miksa vereséget szenved Franciaországban.) A megoldás kulcsa az lehet, hogy Ulászló a pozsonyi békében 100 ezer forint hadikárpótlás fizetési kötelezettséget vállalt.⁸¹ A püspök Ulászló ígéretére gondolhatott, a Miksa által elvárt pénzre. A pozsonyi béke után a Habsburg propagandában megjelent az a hamis hírverés is, miszerint a magyar uralkodó 18 ezer főnyi segédcsoport kiállítását vállalta. Igaz, a római király valamely részlet elmaradása esetén akár az ország kereskedőitől is zálogot vehetett.⁸² De a hozzájárulás lehetőségét még inkább csökkentette az is, hogy júniusban a német király a török elleni segítségnyújtásról tárgyalt – válaszul arra, hogy a törökök ostrom alá vették Nándorfehérvárt – 10 ezer emberrel és 120 ezer forinttal tervezve.⁸³ Elképzelhető, hogy azért vette napirendre a segély ügyét a német király, mert Ulászló hajlandóságot mutatott részt venni a franciák elleni felvonulásban. Neumann Tiborral egyetértve a hadikárpótlás valójában „nem nehezedett olyan nyomasztó teherként az országra”.⁸⁴ Annyira nem volt szigorú a fizetési kötelezettség, hogy Miksa néhány hónapon belül megpróbálja kierőszakolni. Ulászló sem tartotta magára nézve kötelezőnek, és nem is lehetett realitása, hogy ekkora összeget kifizessen. Annak a lehetősége azonban megvolt, hogy az esetleges elvi kötelezettségvállalásra emlékeztesse a magyar királyt a franciák elleni háború szervezésének előrehaladtával. Júniusban a magyar és német fél találkozott egymással Hainburgban, s Ulászló ekkor adott át 3000 rajnai forintot, igaz, adósság fejében.⁸⁵ Októberben a magyar uralkodótól 2400 magyar

⁷⁵ Frankfurts Reichs-correspondenz nebst andern verwandten Aktenstücken von 1376-1549. I–II. Hrsg. Janssen, Johann. Freiburg, 1863-1872. II. n. 710.; DRTA Mittlere Reihe IV/1. 106. n. 829.

⁷⁶ Volumen rerum Germanicarum novem sive de pace imperii publica etc. Libri V. Ed. Datt, J. P. Ulm, 1698. 502–04.

⁷⁷ DRTA Mittlere Reihe IV/1. n. 828.

⁷⁸ Legatio Anglicana. Henrici VII Angliae Regis ad Maximilianum ... & Imperij Ordines... . In: Germanicarum rerum Scriptorum aliquot Insignes. Ed. Freher, Marquard. I–III. Frankfurt–Hannover, 1611–1637. III. 42–46. 45.

⁷⁹ Currin, J. M.: Traffic i. m. 127.

⁸⁰ CSP Milan, I. n. 464.

⁸¹ Két év alatt: DL 37 205.; DL 46 173.; Firnhaber, Friedrich: Beiträge i. m. n. LXIX–LXXI.; Neumann Tibor: Jagelló–Habsburg i. m. I. 366.

⁸² Neumann Tibor: Jagelló–Habsburg i. m. II. 294., 340.

⁸³ 1492: DRTA Mittlere Reihe IV/1. 97–98. n. 708.

⁸⁴ Neumann Tibor: Jagelló–Habsburg I. 370.

⁸⁵ DF 287 376.; Firnhaber, Friedrich: Beiträge i. m. n. CIV.

forint értékű áru érkezett Miksához, amit ő zsoldfizetésre akart használni.⁸⁶ A következő években is érkezett némi kárpótlás, például ökrökben, de a teljes összeget soha nem fizették ki. Azt, hogy valamilyen részben mégis érintett volt a cseh király, az is igazolja, hogy az étaples-i békében ő is részt vett a kezesek között – igaz, a francia király oldalán.⁸⁷ Ha nem is mindenben valós a sioni püspök értesülése, és ténylegesen nem merülhetett fel, hogy a Jagellók támogatást nyújtsanak, mégis lehet valamilyen alapja. Ulászló első önálló, a trónutódlás ügyétől, Beatrixtól és a lengyel Jagellóktól független lépései közé beletartozhatott, hogy a célból, hogy erősítse a birodalmon belüli választófejedelmi pozícióját, gesztusértékű felajánlást tett.

A Habsburgok magyarországi hadjáratára rányomta a bélyegét, hogy több fronton, Bretagne-ban is le voltak kötve. Miksát a nyugati front bírta arra, hogy lemondjon Magyarország elfoglalásáról. Ha közvetetten is, de Bretagne hozzájárult az 1491-es pozsonyi békéhez.

⁸⁶ Neumann Tibor: Jagelló–Habsburg i. m. I. 341.

⁸⁷ Rymer, Thomas: Foedera i. m. XII. 505.; TNA E 30/616, 30/609., 30/610.